

ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

THEORY AND METHODOLOGY OF CONTINUOUS EDUCATION

УДК 378:37.013]:37.026

Людмила Хоружа
ORCID iD 0000-0003-4405-4847

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та історії педагогіки,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Тимошенка 13 б, 04212 м. Київ, Україна
l.khoruzha@kubg.edu.ua

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ: СУЧАСНІ ДИДАКТИЧНІ СТРАТЕГІЇ

У статті розглядаються сучасні дидактичні стратегії професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі як шлях підвищення ефективності освітнього процесу, певна його модель. Компетентнісний практико зорієнтований характер освіти передбачає оновлення педагогічної теорії і практики вищої освіти, методів та технологій. Охарактеризовано особливості реалізації дидактичних стратегій на концептуальному, нормативному, діяльнісному рівнях; визначено сутнісні зміни на кожному з них.

Ключові слова: дидактика; дидактичні стратегії; компетентнісне практико зорієнтоване навчання; дидактичні концепції; закони; закономірності; принципи; методи; технології.

Вступ. Вища освіта у сучасному суспільстві виконує надзвичайно важливу соціально відтворювальну місію, спрямовану на розвиток особистості, формування професійної компетентності майбутнього фахівця, розбудову інтелектуального та економічного потенціалу країни. Актуалізуючи значення вищої освіти у розвитку суспільства, науковці стверджують, що вона є «важливим чинником соціальної стабільності та ефективного забезпечення зайнятості населення. Університетська освіта забезпечує збільшення національного доходу, зменшення бідності, зростання рівня культури виробництва і споживання, підвищення якості життя» (Педагогіка вищої школи, 2009, с.38). У цьому контексті педагогіка як наука, що відповідає за аналіз, опис, проектування, прогнозування та організацію освітнього процесу у вищій школі, знаходиться сьогодні у пошуку нових педагогічних ідей професійного розвитку особистості, вибудовує освітні стратегії, розробляє ефективні методи та технології навчання.

За своєю сутністю педагогіка вищої школи має дуальний характер. Вона є людинознавчою

і одночасно людинотворчою наукою, теорією і практикою «наукоємних педагогічних технологій та науково обґрунтованих засад організації освітнього середовища і управління ним» (Педагогіка вищої школи, 2009, с.10). Людинотворчий характер педагогіки вищої школи якраз забезпечує постійний процес оновлення педагогічних теорій і концепцій, змісту, методів та технологій професійного навчання.

Аналізуючи сучасні умови, в яких відбувається цей процес, слід зазначити, що традиційна освіта, яка була розрахована на відносну стабільність у суспільстві, поступовість розвитку усіх сфер життя, опинилась у суперечності з оточуючим динамічним і постійно рухливим світом. Саме цей світ став відкритим, інформаційно доступним, технічно і технологічно більш розвинутим. До зазначеного слід додати також, що сучасна освіта змінила свій вектор розвитку у бік компетентнісної практико зорієнтованої, здатної забезпечувати людині можливість застосовувати знання, уміння, здобутий досвід у різних професійних та життєвих ситуаціях. Отже, ознакою сьогоднішньої освіти є її прикладний характер, зміна співвідношення теорії і практики у навчанні майбутнього фахівця

в сторону діяльності, практики, самоосвіти. І педагогіці як науці, предметом вивчення якої є процес освіти, слід реагувати на ці трансформації. Саме науковий аналіз цих аспектів є метою статті.

Слід зазначити, що прискорення нашого соціального життя, створення, на думку філософів, «дромосфери» (грец. *dromos* – біг, змагання), абсолютизація тієї чи іншої методології, методів може вплинути на вибір стратегії і тактики змін в освітньому процесі вищої школи. Тільки збалансований, виважений підхід до відбору форм, змісту і методів навчання, розуміння їхніх можливостей і меж застосування, ефективної діяльності усіх учасників освітнього процесу може забезпечити реалізацію нової дидактичної стратегії в освіті, яка потребує наукового обґрунтування і практичної реалізації.

Як частина професійної педагогіки, саме дидактика, в першу чергу, відповідає за зміст, технології та результат процесу підготовки майбутнього фахівця. На думку відомого українського вченого-педагога О.Я.Савченка, «Дидактика як наука описує існуючі системи навчання, досліджує навчальний процес з метою його вдосконалення, розвиває нові ідеї, впливає на педагогічний процес» (Савченко О., 1997, с. 7). У цьому контексті, дидактична стратегія – це шлях підвищення ефективності освітнього процесу, певна його модель. Відповідно до типу діяльності, який переважає в освітньому процесі, вчені визначають: спілкування, безпосередньо навчання, практичну діяльність, спеціальні програми. Сучасний статус дидактичної стратегії охоплює усі зазначені типи, однак сьогоднішній компетентнісний характер освіти робить його практико-орієнтованим.

Разом із загальними стратегічними питаннями слід визначити і похідні питання, які мають безпосереднє значення для розуміння сутності цих стратегій та реалізації відповідної тактики. Серед них найбільш важливими є:

- «зачого вчити?» – мета та завдання вищої освіти, суспільні потреби, запити ринку праці;
- «кого вчити?» – які категорії громадян (стартові можливості) зацікавлені в отриманні вищої освіти;
- «чому навчати?» – вимоги до змісту вищої освіти в сучасних умовах інформатизації та глобалізації;
- «як навчати?» – методики і технології навчання, які мають компетентнісно орієнтований характер;
- «кому навчати?» – зміна свідомості викладачів, прийняття і усвідомлення необхідності змін.

Дидактика як теоретична і нормативно-прикладна наука спроможна відповісти на більшість з цих питань. У теоретичних міркуваннях вчених, наприклад В.В.Краєвського, йдеться про те, що дидактика визначає свою сутність у трьох формах: *концептуальній* (теоретичні положен-

ня щодо знання у процесі його формування); *нормативній* (загально визнані положення, що є регуляторами практичної діяльності); *діяльнісній* (творча інтерпретація педагогом концептуального та нормативного дидактичного знання, що визначає його індивідуальний дидактичний стиль) (Краєвський В., 2003). Спираючись на зазначене, можна зробити висновок щодо розвитку дидактики як галузі педагогічного знання. Він повинен відбуватися також у трьох напрямках: теоретичному (нові закони і закономірності, методологічні засади); нормативному (поєднання класичних та інноваційних дидактичних принципів); діяльнісному (розробка технологічного інструментарію: форм, методів, дидактичних засобів тощо). При цьому стратегія розвитку дидактики повинна бути адекватною сучасним освітнім потребам на соціальному, фаховому, особистісному, технологічному рівнях навчання з метою забезпечення якості професійної підготовки людини. Спробуємо окреслити деякі аспекти розвитку сучасної дидактики на кожному з напрямів.

1. *Теоретичний напрям.* Визначення дидактичних законів і закономірностей є обов'язковою умовою ефективності процесу навчання. Зазначимо, що він у своїх зовнішніх атрибутах є доволі суб'єктивним. Однак освітній результат значною мірою залежить від внутрішніх законів і закономірностей самого процесу. Закон, як відомо, відображає внутрішні, об'єктивно існуючі зв'язки між явищами і процесами, які повторюються у часі. При цьому дослідники звертають увагу на те, що в освіті існує безліч факторів, особливостей, які не дозволяють сприймати певні закони і закономірності однозначно. В.І.Загвязинський пише, що закони і закономірності у педагогіці часто мають стохастичний характер, їхня дія буває варіативною і залежить від наявності багатьох умов, в тому числі, діяльності усіх учасників освітнього процесу (Загвязинський В., 2012, с. 96). Однак, не зважаючи на зазначене вище, закони і закономірності слугують базою виникнення і розвитку педагогічних ідей, нових закономірностей, стратегій розвитку освіти тощо.

Серед базових законів у дидактиці слід виділити такі:

- закон соціокультурної обумовленості цілей, змісту та методів навчання;
- закон єдності розвитку та виховання особистості у процесі навчання;
- закон обумовленості результатів навчання характером діяльності та взаємодії усіх суб'єктів навчання;
- закон цілісності та єдності педагогічного процесу;
- закон єдності та взаємозв'язку наукового та практичного пізнання, теорії і практики у навчанні (Загвязинський В., 2012, с.96).

Визначені закономірності мають загальнопедагогічне значення, універсальний характер для

процесу освіти, однак спираючись на її нову практико-зорієнтовану компетентнісну стратегію, сьогодні у педагогіці йде науковий пошук нових дидактичних законів і закономірностей, які відповідають сучасному розвитку суспільства, його технологіям, потребам. Аналіз наукових праць вчених дозволив виділити деякі з них, а саме:

- закон зростання вимог до ефективності та гарантованості якості освіти;
- закон конвергенції і дивергенції як основа поєднання теоретичного і практичного в освітньому процесі;
- закон гармонізації багатовимірних бінарностей (взаємозалежність між собою різних процесів: освіти і самоосвіти, розвитку і саморозвитку, репродуктивного та творчого, індивідуального і колективного, управління і самоуправління тощо);
- закон успішності і конкурентоздатності діяльності в умовах глибокого усвідомлення її особистісної і соціальної значущості;
- закон розширення знанневих кордонів особистості в новому інформаційному просторі;
- закон моніторингового підходу у розвитку педагогічних технологій та інші закони (Современное образование как открытая система, 2012, с.50-65).

Зазначені закони дозволяють розробляти відповідні закономірності, необхідність яких обумовлена сучасними викликами часу та освітніми потребами. А саме, діалектичний взаємозв'язок основних компонентів освітньої діяльності (мотиваційно-цільовий, змістовний, процесуальний, контрольний-оцінний) із новими стратегічними цілями і завданнями; розвиток вищої освіти у відповідності до запитів життя та професійної діяльності тощо.

Таким чином, визначення законів і закономірностей процесу освіти є основою розробки нових методологічних засад як у педагогіці в цілому, так і у дидактиці. Адже саме методологія уможливіє розуміння наукових підвалів сучасної дидактики, розробку методів та технологій реалізації завдань практико-орієнтованої компетентнісної освіти.

Розбудова нових дидактичних стратегій потребує також врахування концептуальних теоретичних засад дидактики, які уможливають розуміння сутності навчального процесу. Узагальнюючи напрацювання вчених у різні історичні часи, можна виокремити такі концепції:

- дидактичного енциклопедизму (Я.А.Коменський, Дж. Мільтон) – сутність навчання полягає у передачі суб'єктам навчання великого обсягу знань;
- дидактичного формалізму (І.Г.Песталоцці, А.Немейер, Е.Шмідт) – навчання – це засіб розвитку здібностей та пізнавальних інтересів тих, хто навчається, а основа цього процесу – розвиток їхнього мислення;

- дидактичного прагматизму (Дж.Дьюї, Г.Кершенштайнер) – особливості навчання – це «реконструкція досвіду» учнів, перевага практичної діяльності над самим процесом пізнання;

- функціонального матеріалізму (В.Окунь) – сутність навчання полягає у інтегральному взаємозв'язку пізнання та діяльності;

- парадигмальності (Г.Шейерль) – особливість навчання складається у тому, що матеріал слід подавати «фокусно», виокремлювати лише сутність, ігноруючи генезу, супровідні факти тощо;

- асоціативності (Дж.Локк, Я.А.Коменський) – навчання обов'язково спирається на почуттєве пізнання, наочність і не може відбуватися без систематичних вправ;

- поетапного формування розумових дій у процесі навчання (П.Я.Гальперин, Н.Ф.Тализіна) – передбачає попереднє ознайомлення учнів з певними діями та умовами їх виконання;

- управління процесом навчання (В.А. Якунін) – передбачає визначення та реалізацію його етапів: цілі, інформаційну основу, прогнозування, прийняття рішення, організацію, комунікацію, контроль і оцінку результатів, корекцію (Бордовская Н., Реан А., 2000).

Кожна з наведених вище концепцій має елементи, які відображають сучасний дидактичний формат. Абсолютизація, виокремлення однієї з концепцій не є оптимальним кроком у пошуку нової дидактики, адже кожна з концепцій творилась в умовах свого часу, соціальних та економічних потреб. Отже інтеграція сукупності ідей, їхнє осмислення нових освітніх запитів і потреб, викликів XXI століття дозволяє створити науково-концептуальне підґрунтя розвитку сучасних дидактичних стратегій у вищій освіті.

2. *Нормативний напрям.* Теоретичні уявлення про дидактичні закономірності, методологічні концепції та підходи, категоріальний апарат знаходять своє втілення у практику, слугують орієнтиром у реалізації освітніх завдань за допомогою дотримання відповідних дидактичних принципів. Вони мають нормативний характер, визначають певний інваріант діяльності, допомагають передбачати хід подій в освіті, прогнозувати розвиток навчального процесу, слугують її загальним регулятором тощо.

Реалізація сучасної стратегії професійної освіти вимагає від викладача вищої школи чітко поєднувати у своїй діяльності традиційні (науковості, наочності, зв'язок теорії з практикою, доступності та інші) та дидактичні принципи, які є особливими для реалізації компетентнісної парадигми у вищій освіті. Серед них можна визначити такі принципи:

- системоутворювальної сутнісної основи навчання (визначення у змісті дисципліни, що викладається, причино-наслідкових, міждисциплінарних зв'язків, закономірностей);

- активної розумової діяльності студентів (отримані знання мають бути осмислені студентом, гармонізовані із життям, майбутньою професією);
- акмеологічності (побудова навчального процесу на рівні вищих інтелектуальних можливостей суб'єкта)
- відкритості до нового змісту і технологій та інші.

Серед важливих принципів професійної освіти особливо слід виділити принцип фундаменталізації. Його дотримання уможливує формування у студентів міцних наукових знань предмету, ерудованість, широкого світогляду. Тому пере-

орієнтація професійної освіти у практико орієнтованому напрямі не повинна бути альтернативою її фундаменталізації.

У цьому контексті досить актуальною постає дидактична проблема саме професійної освіти: поєднання фундаментального і прикладного знання, його інваріантного і варіативного змісту. Спираючись на наукові підходи відомого вченого-дидакта І.Я.Лернера, визначимо основні якості процесу навчання, які можна розділити на три групи (Лернер І., 1999). Дві з них мають інваріантні і лише одна варіативні якості (таблиця 1).

Таблиця 1

Інваріантні і варіативні групи якостей процесу навчання

Група	Спрямованість	Особливості
Інваріантні якості	Притаманні усім видам навчання	<ul style="list-style-type: none"> – засвоєння соціального досвіду – єдність викладання, навчання та змісту освіти – єдність змісту та методів навчання – мотивованість викладачів і студентів процесі навчання, адекватність його цілям та функціям – результативність у вигляді різнобічного впливу на особистість
Інваріантні якості	Визначають цивілізаційний характер процесу навчання	<ul style="list-style-type: none"> – зв'язок із життям, викликами суспільства – ціннісно орієнтований характер навчання – спрямованість на розвиток і саморозвиток особистості – неперервність навчання
Варіативні якості	Обумовлені різними суб'єктивними факторами, у яких відбувається освітній процес	<ul style="list-style-type: none"> – використання різноманітних форм, методів та технологій навчання – застосування технічних засобів навчання, інформаційних технологій – інноваційний характер мислення викладача, творчий підхід у професійній діяльності – створення сприятливого освітнього середовища

Перевага інваріантних якостей дидактичного процесу над варіативними – свідчення існування його нормативних основ, що визначається закономірностями, принципами і правилами побудови освітнього процесу. Ці нормативи слугують певними регуляторами як процесу викладання, так і індивідуально-практичної навчальної діяльності особистості. Адже, як зазначають вчені, практико-орієнтовний характер педагогічної науки полягає у діяльнісній сутності реалізації педагогічного знання (Перминова Л., 2014, с.13). Отже, саме співвідношення зазначених функцій у реалізації змісту та технологій підготовки майбутнього фахівця уможливує впровадження компетентнісного підходу у професійну освіту.

3. Діяльнісний (методичний) напрям.

Сутністю впровадження компетентнісної практико-орієнтованої стратегії професійного навчання є процес переведення отриманих знань у дію. У свій час відомий вчений Н.Ф. Талізін у своєму підручнику «Педагогічна психологія» зазначала, що знання не повинні протиставлятися умінням. Знання не можуть бути засвоєні,

збережені поза дій тих, хто навчається, уміння – це складова частина цих знань. Знати – це завжди виконувати будь – яку діяльність, пов'язану з цим знанням. Якість засвоєння знань визначається багатоманітністю та характером видів діяльності, в яких ці знання функціонують (Талізін Н., 2009, с. 15).

У цьому контексті, в умовах реалізації компетентнісно орієнтованого навчання актуальним постає питання розробки нового покоління методів (технологій), засобів професійної освіти, дидактичного супроводу ефективного використання суб'єктами освітнього процесу інформаційно-комп'ютерних ресурсів на різних етапах навчання: проектування, реалізація, контроль, корекція.

Зважаючи на те, що компетентнісна дидактична стратегія передбачає формування у майбутніх фахівців соціальних, особистісних і професійних компетентностей, освітній процес у вищому навчальному закладі має бути спрямований на розширення і варіативність різних методів та технологій навчання. За своєю сутністю вони повинні мати розвивальний, інноваційний характер

і бути спрямовані на виконання групових та індивідуальних дослідницьких, квазі- професійних завдань тощо. Як зазначає Г.І. Ібрагімов, дидактичні сфери професійної підготовки у вищому навчальному закладі слід розширити і привести до тріади: «навчальна діяльність — інформаційно- професійне освітнє середовище — практика» (Ібрагімов Г., 2014, с. 11).

В умовах реалізації сучасних завдань професійної освіти найбільш продуктивними стають проблемні, частково-пошукові та дослідницькі методи. Наприклад, проблемний метод уможливує розвиток логіки мислення студента, його умінь доводити, аргументувати власну позицію, висувати гіпотезу, перевіряти її та знаходити шляхи вирішення проблеми.

Не менш активно у сучасній дидактиці розробляється питання навчання студентів на основі дослідження, яке також має безпосереднє відношення до реалізації компетентнісної практико-зорієнтованої стратегії. Ідея, яка відома ще з 50-60 років минулого століття (Дж.Зухман), набуває своєї актуальності сьогодні і шукає нові способи втілення у дидактику вищої школи. У роботах М.В.Кларіна звертається увага на те, що виникнення пізнавальної дилеми, самостійне розв'язування дидактичної проблеми, завдання дозволяють студентам засвоювати досвід систематичного дослідження (Кларин М., 1994, с.129-131). Навчання на основі дослідження передбачає виконання таких етапів:

- виникнення проблеми, формулювання пошукового завдання;
- зібрання необхідної інформації, матеріалів, «верифікація» (підтвердження фактичних даних);
- розширення дослідницького простору за рахунок необхідних об'єктів, явищ, умов, якостей;
- експеримент, вивчення об'єктів (використання різних дослідницьких методів);
- пояснення, висновки та їх доказовість, загальний результат.

Таким чином, у студентів в процесі впровадження навчання на основі дослідження формуються дослідницькі навички, досвід дослідження як метода та сутності наукового пізнання. Навчання при цьому – не просте засвоєння готових знань, а включення студента безпосередньо у сам процес пізнання, в якому ці знання здобуваються.

Аналізуючи різні методи і технології вищої освіти, у сучасній дидактиці перевага віддається комп'ютерним технологіям. При цьому комп'ютер розглядається як інструмент пізнання, що уможливує взаємодію студента з навколишнім світом для створення власного погляду на предмет пізнання. Саме така діяльність дозволяє студентам конструювати власні знання. Однак, вчені зазначають, що, власне, інформаційні технології не забезпечують ефективність та результативність навчання. Використовуючи їх з дидактичною

метою, важливо враховувати наступні дидактичні вимоги:

- розподіляти інформацію;
- формувати у студентів причетність до неї на особистісному або професійному рівнях;
- розвивати критичне мислення у студентів, вмінь аналізувати, синтезувати, узагальнювати інформацію;
- активно впроваджувати активну комунікацію у процесі навчання та інше.

Слід також зазначити, що в умовах впровадження електронних підручників, різних медіа ресурсів змінюються дидактичні функції викладача, це – здійснення коментаря щодо отриманої студентом інформації, групове та індивідуальне консультування, методичний супровід. При цьому, на думку Стрельнікова В.Ю., у процесі навчання викладачу обов'язково необхідно «мати інформацію про існуючі знання і досвід студентів; розвивати те, що вони вже вміють і знають, надати можливість обміну досвідом, бо існуючі знання і вміння – один з найсильніших засобів, які слід використовувати». (Стрельніков В., 2013,22).

У рецепціях зарубіжних дослідників теж точиться дискусія щодо відбору дидактичних методів, які сприяють пізнавальній активності студентів, залучення їх до продуктивної діяльності. У плані подачі нової інформації особливо визначається методи активного обговорення проблеми, навчальна дискусія (забезпечується 50% засвоєння теми) та практика у різних формах (75% опанування навчального матеріалу) [Електронний ресурс]. Отже, серед сучасних дидактичних методів, акцент слід зробити на тих, які за своєю сутністю мають практико-зорієнтований характер, включають студента в активний пізнавальний процес: кейси, проекти, вирішення проблемних ситуацій, імітаційні ігри, практика тощо.

Таким чином, вирішення конкретних завдань професійної підготовки фахівця в умовах компетентнісної практико-зорієнтованої освіти залежить від варіативності дидактичних методів, врахування викладачем наступних критеріїв:

- закономірностей та дидактичних принципів;
- визначення сукупності практичних умінь і навичок, якими має оволодіти майбутній фахівець у процесі навчальної дії;
- зміст певної науки або теми, зокрема;
- умов та засобів навчання;
- можливостей викладачів та студентів тощо.

Висновки. Отже, реалізація компетентнісної практико-зорієнтованої стратегії професійної освіти потребує теоретичного обґрунтування на рівні нових понять, закономірностей, концептуальних підходів; збереження традиційних і визначення нових дидактичних принципів як нормативної основи дидактики; орієнтації на ефективні методи та технології навчання, які спрямовані на включення студентів до активного

пізнання, розширення видів освітньої і освітньо-професійної діяльності. У сучасній дидактичній системі сутність освіти та її якість залежать від поєднання педагогічного управління процесом з власною мотивацією, самостійністю і пізнавальною активністю студентів, практичним застосуванням отриманих знань, використанням дидактичних

можливостей нових інформаційних технологій навчання. Відтак, від врахування і реалізації на практиці зазначеного, залежить успіх впровадження нових дидактичних стратегій у професійну підготовку майбутніх фахівців як шлях до підвищення її ефективності.

Література

1. Бордовская Н.В. Педагогика: Учебник для вузов / Н.В. Бордовская, А.А.Реан. – СПб: Издательство «Питер». – 2000. – 304 с. – (Серия «Учебник нового века»).
2. Загвязинский В.И. Теория обучения и воспитания: учебник для бакалавров / В.И. Загвязинский, И.Н. Емельянов. – М.: Издательство Юрайт, 2012. – 314 с. – Серия: Бакалавр. Базовый курс.
3. Ибрагимов Г.И. Методологические и прикладные проблемы развития дидактики профессиональной школы / Г.И. Ибрагимов // Педагогика, 2014. – № 8. – С.3-12.
4. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии / М.В. Кларин. – Рига: НПЦ «Эксперимент», 1995. – 176 с.
5. Краевский В.В. Общие основы педагогики: учебн. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – 4-е изд., стер. / В.В. Краевский. – М.: Изд. центр «Академия», 2008. – 256 с.
6. Лернер И.Я. Процесс обучения // Педагогическая энциклопедия: В 2-х т. – М., 1999. – Т.2. – С.217.
7. Педагогіка вищої школи / В.П. Андрущенко, І.Д. Бех, І.С. Волощук та ін.; за ред. В.Г. Кременя, В.П. Андрущенко, В.І. Лугового. – К.: Педагогічна думка. – 2009. – 256 с.
8. Перминова Л.М. Дидактика в системе научного знания / Л.М. Перминова // Педагогика. – № 7. – 2014. – С.11-19.
9. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. – К.: Абрис, 1997. – 416 с.
10. Современное образование как открытая система: коллективная монография / под. ред. Н.Г. Ничкало, Г.Н. Филонова, О.В. Суходольской-Кулешовой. – М.: Институт научной и педагогической информации РАО, издательство «ЮНИТИ-ДАНА», издательство «ЮРКОМПАНИ», 2012. – 576 с.
11. Стрельников В.Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі: модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МІПЛ ПУЕТ / В.Ю. Стрельников І.Г. Брігченко. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 309 с.
12. Талызина Н.Ф. Педагогическая психология. – М.: Изд. центр «Академия», 2003. – 288 с.
13. Aagaard E. Strategies for Effective «Didactic» teaching: / https://www.google.com.ua/?gws_rd=ssl#q=didactic+education
14. Boyd, R. D. Transformative Education [Text] / R. D. Boyd, J. G. Myers // International Journal of Lifelong Education. – 1988. – Vol. 7, Issue 4. – P. 261–284. doi:10.1080/0260137880070403

ПЕДАГОГИКА ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ: СОВРЕМЕННЫЕ ДИДАКТИЧЕСКИЕ СТРАТЕГИИ

Хоружая Людмила, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой теории и истории педагогики, Киевский университет имени Бориса Гринченко, ул. Тимошенко, 13-б, 04212 г. Киев, Украина, l.khoruzha@kubg.edu.ua

В статье рассматриваются современные дидактические стратегии профессиональной подготовки в высшей школе будущих специалистов как путь повышения эффективности образовательного процесса, его модель. Компетентностный практико ориентированный характер обучения предполагает обновление педагогической теории и практики высшего образования, его методов и технологий. Охарактеризовано особенности реализации дидактических стратегий на концептуальном, нормативном и деятельностном уровнях, определены сущностные изменения на каждом из них.

Ключевые слова: дидактика; дидактические стратегии; компетентностное практико ориентированное обучение; дидактические концепции; законы; закономерности; принципы; методы; технологии.

PEDAGOGY OF HIGH SCHOOL: MODERN DIDACTIC STRATEGIES

Khoruzha Lyudmila, doctor of pedagogical sciences, professor, head of department Theory and History, Borys Grinchenko Kyiv University, 13-b Tymoshenko Str., 04212 Kyiv, Ukraine, l.khoruzha@kubg.edu.ua

The article deals with modern didactic training strategy in higher education of future professionals as a way to improve the efficiency of the educational process, its model. Competence of practice-oriented nature of the

training involves the updating of pedagogical theory and practice of higher education, its methods and technologies. Characterized by features of the implementation of teaching strategies at the conceptual, normative and activity levels are determined essential changes in each of them.

The implementation of the competence-based practice-oriented professional training strategy needs a theoretical grounding at the level of new concepts, consistent patterns, conceptual approaches; preservation of traditional and identifying of new didactic principles as a normative basis of didactics; orientation at efficient learning methods and technologies aimed at the inclusion of students in active learning, expansion of types of educational activities as well as educational and professional activities. In the contemporary didactic system the essence of education and its quality depend on a combination of pedagogical process control with self-motivation, independence and cognitive activity of students, as well as practical application of the obtained knowledge and the use of didactic possibilities of new training information technologies. Thus, the success of the introduction of new teaching strategies in professional training of future professionals, as a way to improve their performance, depend on the consideration and practical implementation of the foregoing.

Keywords: didactics; didactic strategies; competence practice oriented education; didactic concepts; laws; regularity; principles; methods; techniques.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2017

Прийнято до друку 23.03.2017

УДК 378.091.013: 785.1

Наталія Овчаренко

ORCID iD 0000-0003-4874-1716

доктор педагогічних наук, доцент,
Державний вищий навчальний заклад
«Криворізький державний педагогічний університет»,
пр-т Гагаріна 54, 50086 м. Кривий Ріг, Україна
shvager77@gmail.com

ПАРАДИГМАЛЬНИЙ ПРОСТІР СУЧАСНОЇ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

У статті обґрунтовано актуальність проблеми парадигмального спрямування сучасної музичної освіти в глобалізаційно-інтеграційний період розвитку світового суспільства. Окреслено парадигми сучасної музичної освіти та системний взаємозв'язок між ними. Визначено, що парадигмальний простір музичної освіти охоплює: аксіологічну, антропологічну, культурологічну, гуманістичну, гуманітарну парадигми.

Ключові слова: парадигма; аксіологічна, антропологічна, культурологічна, гуманітарна, гуманістична парадигми; музична освіта.

Вступ. Виклики сьогодення ставлять перед сучасною митецькою, зокрема музичною, освітою нові вимоги, спричинені глобалізаційно-інтеграційними процесами в соціально-економічній і політичній галузях в різних країнах світу, спрямовані на формування духовних цінностей людини, її професійної компетентності, інформаційної культури, мобільності в освітньому й митецькому просторі. В Україні такі процеси сприяли виникненню нового вчення – освітології, як науки про освіту (засновники В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва); змінам сутнісних й інституціональних основ вітчизняної освіти. До кола актуальних проблем освітології відноситься питання обґрунтування сучасних педагогічних парадигм та визначення і прогнозування освітніх парадигм майбутнього.

Оскільки на основі парадигм розробляються стратегічні цілі музичної освіти, програми

професійної підготовки фахівців-музикантів, технології розвитку особистості засобами музичного мистецтва, є необхідність у дослідженні існуючого парадигмального спрямування сучасної музичної освіти.

Важливе значення для дослідження парадигм сучасної музичної освіти початку ХХІ століття мають праці О. М. Олексюк, В. Ф. Орлова, Г. М. Падалки, О. Я. Ростовського, О. П. Рудницької. У наукових роботах цих вчених відображено основні стратегічні напрями розвитку вітчизняної музичної освіти, її дидактичні й виховні цілі, існуючі позитивні та негативні тенденції. У той же час, аналіз наукових досліджень показав необхідність у розробці методологічної системи дослідження сучасної музичної освіти та її перспектив розвитку, одним із найважливіших елементом такої системи є освітня парадигма.